

Економічні науки

УДК 338.48:352/354-1

Кириленко Катерина Вікторівна

магістрант

Харківський національний університет
міського господарства ім. О. М. Бекетова

Погасій Сергій Олександрович

кандидат технічних наук, доцент,

доцент кафедри туризму і готельного господарства

Харківський національний університет
міського господарства ім. О. М. Бекетова

Кириленко Екатерина Викторовна

магістрант

Харьковский национальный университет
городского хозяйства им. А. Н. Бекетова

Погасий Сергей Александрович

кандидат технических наук, доцент,

доцент кафедры туризма и гостиничного хозяйства

Харьковский национальный университет
городского хозяйства им. А. Н. Бекетова

Kyrylenko K. V.

Master's degree student

O. M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv

Pogasiy S. O.

candidate of technical sciences, associate professor,

associate professor of Department of Tourism and Hotel Economy

O. M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv

**НЕОБХІДНІСТЬ СТРАТЕГІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕКРЕАЦІЙНИХ
ЗОН НАВКОЛО ВЕЛИКИХ МІСТ
НЕОБХОДИМОСТЬ СТРАТЕГИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ
РЕКРЕАЦИОННЫХ ЗОН ВОКРУГ БОЛЬШИХ ГОРОДОВ
NECESSITY OF STRATEGIC DEVELOPMENT OF RECREATION
AREAS AROUND CITIES**

Анотація: Розглянута необхідність стратегічного розвитку рекреаційних зон навколо великих міст. Визначена роль територіальної громади для розвитку рекреації. Запропоновані основні види туризму для стратегічного розвитку таких рекреаційних зон.

Ключові слова: стратегічний розвиток рекреаційних зон, територіальна громада, рекреація, соціально-економічне значення приміських зон.

Аннотация: Рассмотрена необходимость стратегического развития рекреационных зон вокруг больших городов. Определена роль территориальной громады для развития рекреации. Предложены основные виды туризма для стратегического развития таких рекреационных зон.

Ключевые слова: стратегическое развитие рекреационных зон, территориальная громада, рекреация, социально-экономическое значение пригородных зон.

Summary: Necessity of strategic development of recreation areas around cities was examined. The role of territorial community for recreation development was determined. Different types of tourism for strategic development of such recreation areas were suggested.

Key words: strategic development of recreation areas, territorial community, recreation, socioeconomic importance of suburban zone.

Постановка проблеми. Сучасне життя мешканців великих міст неможливо уявити без періодичного відпочинку, що обумовлено необхідністю відновлення фізичних і духовних сил, які неминуче втрачаються в наслідок інтенсивної праці і впливу особливостей життя у великому місті. Подорожі на курорти України та інших країн вирішують дане завдання. Однак, враховуючи сучасні тенденції в економіці країни, слід зазначити, що для більшості населення такі подорожі стають лише потенційно можливими або зовсім недосяжними з економічних міркувань. Тому організація короткострокового відпочинку в приміських зонах великих міст набуває надзвичайної актуальності.

Разом з тим використання рекреаційних ресурсів навколо великих міст в Україні стримується недостатнім рівнем розвитку інфраструктури, малим обсягом пропозицій з надання туристських послуг та низькою якістю туристського сервісу в приміських зонах.

Реформування державного управління країною передбачає створення територіальних громад і передачі їм повноважень з самоврядування закріпленими територіями. Такі територіальні громади можуть мати декілька джерел фінансування своєї життєдіяльності, одним з яких є доходи від реалізації продукції та послуг, що виробляються на території громади. У багатьох випадках для територіальних громад, які знаходяться навколо великих міст, розвиток туристських послуг, пов'язаних з рекреацією є майже єдиним видом діяльності, який може приносити суттєвий дохід. Розвиток таких видів діяльності потребує перш за все стратегічного планування і розробки концепції розвитку територіальних громад, які мають рекреаційні ресурси. Однак при виконанні подібних робіт виникають певні проблеми теоретичного та практичного характеру.

Питання стратегічного розвитку посідає важливе місце у сьогоденні. Проте положення відносно стратегічного розвитку підприємств набули достатньої теоретичної та практичної розробки на відміну від територій.

Теорія стосується в більшій мірі організації роботи підприємства, визначення його стратегічних цілей, розробки альтернативних варіантів стратегій. Стратегічний розвиток територій має багато особливостей, що зумовлено складністю територіальної організації.

Літературний огляд. Стратегічний розвиток та стратегія знайшли своє відображення в роботах зарубіжних та вітчизняних авторів: І. Ансоффа, П. Друкера, Г. Мінцберга, М. Портера, А. Томпсона та А. Стрикленда, В.А. Вінокурова, З.Є.Шершньової, О.С. Віханського, В.Г. Герасимчука, В.Л. Диканя. Ці автори розглядають підходи до визначення та формулювання стратегії розвитку підприємства, зазначають принципи, етапи створення стратегій, проте стратегічному розвитку територій приділяється менше уваги.

Постановка завдання. Мета статті полягає у визначенні необхідності стратегічного розвитку рекреаційних зон навколо великих міст в Україні в сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу. У зв'язку з проведенням реорганізації реформи державного управління повноваження й здійснення управлінських дій передаються територіальним громадам та їх об'єднанням. Про це наголошує ст. 6 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні»: «Первинним суб'єктом місцевого самоврядування, основним носієм його функцій і повноважень є територіальна громада села, селища, міста»[1].

Територіальні громади мають декілька джерел фінансування: державний бюджет, іноземні інвестиції, доходи від діяльності самої громади та ін. На початковій стадії становлення територіальних громад найбільш суттєвим джерелом фінансування є кошти, що виділяються з державного бюджету. Територіальні громади отримують фінансові кошти з державного бюджету та мають право самостійно їх розподіляти, тобто, при наявності значних рекреаційних ресурсів, є можливість для розвитку

діяльності з надання туристських послуг з метою відпочинку мешканців міст. Про це свідчить ст. 10 Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад»: «Держава здійснює фінансову підтримку добровільного об'єднання територіальних громад сіл, селищ, міст шляхом надання об'єднаній територіальній громаді коштів у вигляді субвенцій на формування відповідної інфраструктури згідно з планом соціально-економічного розвитку такої територіальної громади у разі, якщо її межі повністю відповідають межах, визначеним перспективним планом формування територій громад Автономної Республіки Крим, області»[2].

Створення умов для відпочинку сприятиме вирішенню багатьох проблем для більшості громад, особливо біля великих міст. Це стосується збільшення кількості робочих місць, поповнення місцевого бюджету, надходження інвестицій, розвитку інфраструктури.

Рекреаційна сфера має бути окреслена як одна з пріоритетних на всіх рівнях управління територіальним розвитком. Вона може стати джерелом надходжень до місцевого бюджету, поштовхом розвитку матеріальної та нематеріальної інфраструктури, прийомом певних зрушень в економіці. Рекреаційний фактор прискорить становлення інших галузей господарства та розширить сферу докладання праці. Рекреаційна діяльність відіграє велику роль у поліпшенні умов життєдіяльності людей та в задоволенні духовних та культурних потреб. Рекреація суттєво впливає на структуру грошових потоків, які включають в себе доходи та витрати, а також стимулює притік валюти. Для ефективної діяльності у сфері рекреаційного природокористування є наявність рекреаційних ресурсів, проте дуже важливими є інституційні перетворення, впровадження ринкових механізмів функціонування. Рекреаційна діяльність стає вагомим стимулом регіонального розвитку в наш час. Ефективність використання туристсько-рекреаційного потенціалу навколо великих міст залежить від раціонального поєднання самоуправління господарських структур з

управлінською діяльністю на регіональному та державному рівнях.

Формування стратегічного розвитку рекреаційних зон навколо великих міст є актуальною проблемою через необхідність оздоровлення та відновлення сил населення, також це основа для взаємодії органів влади та громадськості стосовно створення сприятливих умов використання природно-рекреаційних ресурсів і їхнього потенціалу. Більш того, попит на рекреацію та туризм щороку зростає. Це пов'язано з великою зайнятістю населення, оскільки люди все більше і більше часу проводять на роботі. Можливості для відпочинку бракує. Виникає потреба в короткостроковій рекреації, туризмі та в активних видах відпочинку недалеко від своєї домівки. Вихідні дні можуть бути присвячені саме таким заняттям, що надасть змогу відволіктися від важких трудових буднів, насолодитися природою, приділити увагу сім'ї або відпочити з друзями, швидко відновити і покращити працездатність. Зовсім непотрібно їхати кудись далеко, адже є шанс відпочити поруч з рідним містом, але не відчуваючи міську метушню та не витрачаючи багато коштів.

На жаль, у наш час існує проблема стратегічного розвитку рекреаційних зон. Чомусь не приділяється належна увага його важливості та необхідності. Стратегічний розвиток рекреаційних зон залишається осторонь, проте це може бути комплексом, програмою дій, що поєднують в собі плани, відповідні заходи щодо їх реалізації, ефективно та раціональне використання ресурсів. Вдалий стратегічний розвиток рекреаційної зони здатний поліпшити умови життєдіяльності людей, стати основою для задоволення духовних, культурних та матеріальних потреб. Його запорукою повинна стати державна підтримка, оскільки такий розвиток сприяє економічному піднесенню регіону та країни в цілому.

Стратегії розвитку територій охоплюють заходи, що взаємопов'язують загальнонаціональні пріоритети, положення генеральних схем планування відповідних територій, прогнози та програми розвитку

окремих галузей господарства країни, міжрегіональні інтереси тощо з власними пріоритетами розвитку конкретної території[3].

Стратегічний розвиток рекреаційних зон надасть поштовх до становлення рекреації та туризму, що, в свою чергу, є одним із пріоритетів соціально-економічного зростання території. Інвестування та фінансування проектів, що направлені на рекреацію та туризм, в подальшому можуть наповнювати державну скарбницю. Стратегічний розвиток також дуже важливий для формування сприятливого підприємницького середовища, забезпечення соціальних потреб населення та підвищення рівня їх життя. Такий розвиток повинен містити визначені та чітко сформовані цілі, підтримувати громадську ініціативу, передбачати реакцію на зміни для використання мінімуму ресурсів та отримання максимального результату, окреслити конкретний порядок дій та забезпечувати ресурсами.

Вдалих стратегічний розвиток можливий за допомогою успішно сформованої та розробленої стратегії.

М. Портер надає таке визначення стратегії: «Спосіб реакції на зовнішні можливості й загрози, внутрішні сильні і слабкі сторони»[4].

Стратегії та щорічні програми місцевого розвитку спрямовані на формування сприятливого середовища для розвитку підприємницького сектору, залучення інвестицій, забезпечення соціальних потреб населення, підвищення рівня його життя[5].

Стратегія розвитку рекреаційної зони повинна враховувати умови зовнішнього середовища та вірогідний характер їх змін, також важливо сформулювати глобальну мету та пов'язані з нею цілі, визначити ресурси, які необхідні для їх досягнення та ефективного використання останніх.

Стратегічний розвиток рекреаційних зон сприятиме становленню декількох видів туризму. Це стосується зеленого туризму, який може стати найбільш пріоритетним напрямом розвитку туристсько-рекреаційної діяльності, сільського туризму та інших видів активного відпочинку.

Мисливський та рибальський види туризму можливо поєднати з названими видами туризму, оскільки для них в багатьох місцевостях є також значний природний потенціал; збирання грибів, ягід та лікарських рослин – це дієві заходи для розвитку рекреаційної зони. Слід також приділяти увагу турам вихідного дня, які надають можливість людині на два три дні змінити звичайне міське середовище, побути в приміській зоні і отримати можливості для повноцінного відпочинку, так як періодичний короткостроковий відпочинок декілька разів є більш ефективним ніж один великий на протязі року.

Для розвитку рекреаційних зон навколо великих міст слід подбати про удосконалення транспортної інфраструктури, розроблення схеми руху транспорту, враховуючи розміщення туристських об'єктів. Слід також подбати про покращення якості послуг в існуючих готелях за допомогою стандартів; приділити увагу громадському харчуванню шляхом відкриття ресторанів з унікальним меню для гостей та ресторанів місцевої кухні, кав'ярень та інших закладів. Привабливості таким територіям надасть відкриття центрів розваг, що будуть орієнтовані на туристський та рекреаційний потоки. Слід також приділити увагу створенню єдиної відповідальної служби, яка б контролювала все, що пов'язано з туристсько-рекреаційною галуззю, та служби інформування рекреантів з будь-яких питань (природні перешкоди, небезпечні ділянки на маршруті, рекомендована поведінка на маршруті, дані щодо історико-культурних пам'яток та об'єктів культурного обслуговування та інше). Дуже велику роль відіграє безпека перебування у рекреаційній зоні, тому слід створювати спеціальні інструкції та засоби безпеки, служби супроводу та можливість звернення до правоохоронних органів.

Важлива роль в стратегії розвитку рекреаційних зон належить сучасним інформаційним технологіям. Залучення нових інформаційних технологій для розвитку рекреаційних зон навколо великих міст – це

передумова створення нових місць рекреаційного призначення, існування та реалізації туристського продукту. Його розробка, створення та продаж відбувається в вигляді інформації, яка повинна бути об'єктивною, повною, оперативною, з можливістю інтерактивного замовлення і оплатою послуг. Сучасна інформаційна мережа дозволяє зробити роботу суб'єктів туристської та рекреаційної діяльності автоматизованою, проводити аналіз, планування та моніторинг за здійснюваною роботою, проводити рекламу рекреаційних можливостей. Уся довідкова та рекламна інформація має бути представлена на серверах та сайтах в мережі Інтернет, вона повинна постійно поновлюватися та містити дані про організації, що надають послуги, а також дані про всі види туристських послуг, різноманітних турів, історичні та культурні об'єкти з зазначенням можливості їхнього відвідання; надання інформації щодо засобів розміщення, розваг, транспортного сполучення.

Стратегічний розвиток рекреаційних зон виступатиме основою для створення умов щодо реалізації інвестиційних проектів, підвищення ефективності використання природно-рекреаційних ресурсів та об'єктів історико-культурного значення. Слід виявляти ті території, які можуть бути придатні для внутрішнього туризму, визначати землі історико-культурного призначення, цінні джерела мінеральних вод, озера, ландшафти, інші важливі природні багатства та об'єкти, встановлювати та забезпечувати необхідні режими їхнього використання. Також потрібно збільшувати систему приміських природоохоронних територій, що будуть виконувати роль «легенів» міста та короткочасного відпочинку. Необхідно дотримуватися раціонального використання природно-ландшафтних комплексів приміських територій та дбати про їхнє збереження й відтворення. Ефективне використання існуючого рекреаційного та туристського потенціалу призведе до значного зростання його ролі в соціально-економічному житті регіону, що також забезпечить патріотичне

виховання молоді.

Висновки. Таким чином, стратегічний розвиток рекреаційної зони навколо великих міст має поєднувати в собі багато аспектів та заходів щодо її реалізації. Перш за все потрібно оцінити природні ресурси для використання у туристсько-рекреаційній діяльності, зрозуміти стійкість території до рекреаційних навантажень, оцінити інфраструктуру, визначити потужність підприємств транспорту, побутового обслуговування, розважальних об'єктів і заходів. Важливим напрямом діяльності є створення інвестиційної привабливості. Для досягнення поставлених цілей потрібно вжити заходи щодо розробки оперативного моніторингу та контролю здійснюваних дій.

Стратегічний розвиток рекреаційних зон навколо великих міст матиме позитивний вплив на території, їхнє соціально-економічне становище, покращить інфраструктуру, надасть змогу працевлаштуватися місцевому населенню, наповнить скарбницю державних бюджетів, стане засобом розвитку державно-приватного партнерства, розширить зв'язок та співпрацю з установами, що організують активний відпочинок. Він також розкриє нові можливості для розробки проектів, які сприятимуть задоволенню різноманітних потреб відпочиваючих.

Отже, стратегічний розвиток рекреаційних зон навколо великих міст є вкрай необхідним для соціально-економічного піднесення певної території. Він забезпечить ефективне використання рекреаційних ресурсів подолання проблем, які виникають у результаті рекреаційної діяльності, та своєчасну реакцію на зміни навколишнього середовища.

Література:

1. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21 травня 1997 р. № 280/97–ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: – <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80>
2. Про добровільне об'єднання територіальних громад : Закон України від 5 лютого 2015 р. № 157-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: –<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/157-19>
3. Розроблення та впровадження стратегічного плану розвитку регіону: практичний посібник / [Б. Боврон, А. Вігода, Г. Девідсон, В. Мамонова, І. Федів, І. Санжаровський] ; за заг. ред. І. Санжаровського – К.: Вид-во К.І.С., 2008. – 214 с.
4. Портер М. Конкурентная стратегия: Методика анализа отраслей и конкурентов: пер. с англ. / М. Портер. – М.: Альбина Бизнес Бук, 2006. – 454 с.
5. Берданова О. Стратегічне планування місцевого розвитку : практичний посібник / О. Берданова, В. Вакуленко; Швейцарсько-український проект «Підтримка децентралізації в Україні – DESPRO. – К. : ТОВ «Софія-А». – 2012. – 88 с.